

PERIOADA «VIENEZĂ» A CREAȚIEI LUI EUSEBIU MANDICEVSCHI

Articolul prezintă geneza familiei Mandicevschi pe baza unui material sursă extins; sunt caracterizați principalii factori ai formării lui Eusebie Mandicevschi ca muzician, dirijor și compozitor. Atenția se concentrează asupra influenței semnificative asupra dezvoltării sale profesionale a cunoscutului profesor de istorie a bisericii de la Universitatea Cernăuți Eusebie Popovici, a profesorului de muzică Isidor Vorobchievici și a profesorului de vioară Adalbert Grizimali. Se caracterizează perioada «vieneză» a creativității lui Eusebie Mandicevchi, care a durat 54 de ani. Creșterea sa profesională a fost asociată cu activități la Academia de Muzică din Viena, Conservatorul din Viena; a fost dirijorul diferitelor coruri și orchestre, arhivistul și bibliograful «Societății Prietenii Muzicii» vieneză, care a fost timp de decenii unul dintre centrele semnificative ale vieții muzicale din Europa.

S-a dovedit că, pe parcursul multor ani de activitate didactică, a pregătit o întreagă pleiadă de compozitori, muzicologi, profesori, dintre care majoritatea au devenit vedete ale lumii muzicale din Austria, Italia, Anglia, America, România... Ca teoretician, a scris multe studii științifice despre opera muzicii clasice: V. Mozart, L. Beethoven, L. Bach, K. Czerny, A. Bruckner, Strauss etc., a alcătuit o ediție completă a lucrărilor lui J. Haydn, F. Schubert (în 42 de volume), J. Brahms (în 26 de volume).

Se subliniază că Eusebie Mandicevchi este autorul a unsprezece coruri ucrainene, canonul pentru trei voci «Și ziua merge, și noaptea merge...» (după cuvintele lui Taras Șevcenko), muzică pe versurile lui Iurie Fedkovici «Trezește-te băiete!», «Zorile Kobzarului», etc., lucrările vocale scrise pe versurile cântecelor populare sârbe, maghiare, ucrainene, moldovenești, scrise pe versurile poezilor români M. Eminescu, George Cosbuc, Vasile Alecsandri, Alexandru Vlahuță etc. Pe baza surselor factuale primare, se caracterizează influența lui Eusebie Mandicevchi asupra dezvoltării culturii și educației muzicale în Bucovina.

Cuvinte-cheie: *Eusebie Mandicevchi; Bucovina; perioada «vieneză» a creativității; Universitatea din Viena; Academia de Muzică din Viena; Conservatorul din Viena; studenții lui Eusebie Mandicevchi.*

Formularea problemei. *Compozitorul, dirijorul de cor și muzicolog, ridicat de pe meleagurile Bucovinei. Eusebie Mandicevschi (1857 – 1929) a lăsat posterității o operă muzicală complexă: muzică vocală, simfonică, de cameră, corală, prestigioase studii critice despre Johann Sebastian Bach, Ludwig van Beethoven,*

Joseph Haydn, Franz Schubert, Johannes Brahms, distingându-se, în tot timpul vieții, printr-o susținută și competentă activitate pedagogică, printr-o prodigioasă activitate socială a fost profesor la “Akademie für Musik und darstellende Kunst” din Viena, ca arhivar și bibliotecar la “Gesellschaft der Musikfreunde” din Viena.

În ultimii 160 de ani de la nașterea lui Eusebie Mandicevschi, s-au scris multe articole despre el și activități culturale și muzicale. Cu toate acestea, puțini sau atras atenția asupra faptelor despre locul în care s-a născut marele compozitor, despre familia sa și despre originea sa. Puțina atenție sa dat la elevii săi care au devenit mari muziceni, compozitori, dirijori cu nume mondială, despre ei merita să fie scris a parte o Monografie. Colaborarea lui Eusebie Mandicevschi cu Societățile Culturale-muzicale ale românilor, nemților, ucrainene etc. Despre primele conserte consocrate lui Eusebie Mandicevschi în Euroba: Viena, Cernauți, Praga și Cluz-Napoca. Aceste probleme astăzi sunt destul de controversate și necesită o cercetare aprofundată și științifică

Analiza surselor sau publicațiilor recente. Despre studierea familie Mandicevschi și rolul lor în istoria Culturală-muzicală-pedagogică, au studiat de alungul timpului: V. Acatrini, M. Acatrini, M. Bejinariu, D. Covalciuc, D. Friesenegger, Y. Husar, K. Lambonr, O. Ogui, E. I. Paunescu, M. Gr. Poslușnicu, A. Satco, E. Satco, L. Shcherbanyuk, O. Sorocean, G. Tofan, A. Yakivchuk și alții.

Care au adus o contribuție semnificativă la studiul istoriei activității al familiei Mandicevschi. Cu toate acestea, această problemă necesită o analiză mai detaliată.

Sarcina principală a acestui articol. Este de a stabili faptele documentate despre viața lui E. Mandicevschi și activitatea sa la Viena.

Prezentarea materialului principal. Opera lui E. Mandicevschi pe țărâmul creației componistice, însumând circa 800 de piese muzicale, ca și activitatea sa de muzicolog (studii de muzicologie, ediții critice etc) și pedagog, rămâne ca o adevărată mostenire, ca o contribuție importantă la îmbogățirea patrimoniului nostru spiritual. Cu toate că opera lui Mndicevschi se bucură la noi de atenția pe care o merită cu prisosință, viața și activitatea sa, semnificațiile acestei creații așteptă încă să fie puse în evidență prin studii și lucrări de referință corespunzătoare. O etapă preminară în realizarea unor astfel

de lucrări o constituie, după cum se stie, adunarea și publicarea materialului documentar de trebuință (Bejinariu, 1982, c. 426).

Născut la 18 august 1857, la Cernăuți, Eusebie Mandicevschi în familia preotului Vasile și Veronica (Popovici) Mandicevschi, originar din comuna Bahrinești, nu departe de târgul Siret, care în anii stăpânirii habsburgice făcea parte din districtul Rădăuți.

Eusebie ce dezvoltă în atmosfera muzicală “caiera” la casă părintească unde muzica juca un rol important în familia lor, ca și în altele familiei bucovineni de atunci. Cel mai important sprijin moral și poate material a avut din partea unchiului său Eusebie Popovici care-i intuiește marele talent. Trebuie de menționat că toți copiii din familia Mandicevschi când erau studenții la Cernăuți au stat la gaza la unchiul său.

După ce face studii de teorie-solfegii și armonie, la Cernăuți, între anii 1867-1875. Aceasta este perioada de început a mișcării de renaștere națională a românilor bucovineni. Pasiunea pentru muzică i-a fost insuflată de către Isidor Vorobchevici (1836-1903) care, de fapt, a dezvoltat talentul lui în timpul studiilor la Gimnaziul din Cernăuți. În paralel, el a frecventat Școala de Muzică a Societății Filarmonice, unde l-a avut ca îndrumător pe Heinrich Josef Vincent (1819-1901), compozitor și profesor de muzică. După susținerea bacalaureatului se înscrie în 1875 la Universitatea din Viena.

În perioada dintre anii 1875-1880 a studiat germanistica, istoria, filosofia, literatura și istoria artei. Dar atracția pentru muzică se dovedește a fi mai puternică, determinându-l să se dedice în întregime muzicologiei. Beneficiază de îndrumarea unor profesori vestiți: Eduard Hanslick (istoria muzicii și artelor), Martin Gustav Nottebom (compoziția, contrapunct și fugă) și Robert Fuchs (muzicologie).

În 1878 stutile au fost întrerupte pentru a face serviciul militar. Eusebie ia parte la războiul din Bosnia, făcând serviciul militar în Regimentul de infanterie nr. 41-lea “Arhiducele Eugen”, format numai din bucovineni (Mihail, 1928, c. 426).

Din cauza situației financiare dificile, Eusebiu a trebuit să-și câștige traiul dând lecții particulare de muzică în familiile vieneze înstărite. Deja în 1879, Eusebiu a devenit maestru de cor la Școala de Artă Vocală a Conservatorului din Viena.

Eusebie Mandicevshi după serviciul militar se întoarcea la Viena 1879, pentru a termina studiile. Părinții ar fi dorit să devină funcționar

sau să urmeze o caieră militară, dar el se hotărăște pentru muzică. În același an, s-a întâlnit cu compozitorul german Johannes Brahms, în casa industriașului Arthur Faber. Brahms, care a marcat începutul prieteniei lor îndelungate. J. Brahms a jucat un rol important în cariera lui muzicală, apreciind compozițiile tânărului bucovinean. J. Brahms l-a sprijinit pe tânărul său coleg, făcându-l secretar și, în cele din urmă, managerul moștenirii sale muzicale (Acatrini, 2017, c. 54).

Hotărârea sa de a urma calea muzicii devine definitivă în 1879 când îi scrie fratelui său Gheorghe: *«Găsesc că m-am gândit destul, și ca dovadă, vreau să-ți comunic ceva din cele gândite. Și anume vreau de acum înainte să mă dedic cu totul muzicii. Lucrul împărțit în două, atenția împărțită și interesul difuz, cum e situația mea de ani de zile, nu mă duc la ținta mea. Trebuie să-mi concentrez atenția, interesul, lucrul și să pornesc spre o singură țintă. Care e această țintă și care-i calea care duce la ea, o știi și tu. E calea pe care am mers totdeauna independent, lin păcate mai puțin independent materialicește decit sufletește, calea pe care am venit la Viena, calea pe care mă duce muzica. Ținta mea este deci, să ajung muzician și nimic altceva. Că nu sint apt să revărs în țelepciunea mea zilnic asupra unor bănci de liceu, aceasta o știu de mult. Dar că pot să încerc ceva în lumea mare ca muzician și că pot să însemn ceva în ea, în aceasta privință doar n-o sa mă înșele atit de ușor un Nottebohm (Guatav), un bărbat atit de sever și, din cauza acesta, temut de unele semitalente. Probabil deci că voi renunța chiar în semestrul ce vine la studiile de la facultatea de filozofie și voi audia numai materii care pot să contribuie la cultura mea umanistică și artistică în general, ca de ex. filozofia practică, istoria artelor, estetica ș.a.»* (Satco, 1990, 1991, 1992, c. 422). E. Mandicevschi trece din același an la punerea ei în practică. Urmarea imediată se resimte printr-un progres rapid în studiul muzicii ceea ce îl determină să aprecieze că nu e departe timpul când va ocupa *“un loc respectabil în tre muzicieni”*.

Într-o scrisoare către sora sa Virginia din Cernăuți, Eusebie descrie zilele de Crăciun ale anilor 1879 și 1880, pe care le-a petrecut împreună cu Gustav Nottebohm și Johannes Brahms la familia Arthur Faber.

Johannes Brahms remarcă talentul bucovineanului, care lua lecție private de compoziție de la Gustav Nottebohm. În același an la recomandarea lui Eduard Hanslick: *Îndeosebi trebuie lăudat*

Mandicevschi, lucrările lui sunt îmbucurătoare. Se vede într-însele un progres sigur la învățătură și un talent surprinzător. Atenție lui Brahms îl încurajează pe tânăr și îl ajută să se remarce de timpuriu între colegi.

Din anul venirii la Viena, Eusebie Mandicevschi lucrează ca dirijor secundar al corului Wiener Singakamie, un ansamblu pe care Brahms îl condusesese cu ani în urmă (1863). E. Mandicevschi a dirijat această formație între 1879 și 1882. Dacă lecții private de muzică în mari familii burgeze li dirijează coruri private. Conduce corul Faber vreme de un deceniu (1882-1892). Abia în 1887 dobândește un angajament stabil, de arhivar al Societății prietenilor muzicii din Viena (Gesellschaft der Musikfreunde in Wien). Iar în 1895, după retragerea lui Hanslick de la catedra muzicologie a Conservatorului, îi se propune postul acestuia. Rishard Heuberger relatează în amintirile sale: *«Brahms spunea că Mandicevsci ar intra foarte bine în chestiune pentru ocuparea postului de profesor după Hanslick...Brahms l-ar fi îndemnat să accepte, atât cu cuvântul, cât și cu candeiu, căci altfel ar veni cineva mult mai slab.... Dar acest încăpățânat slav susține că el nu este omul potrivit și nimei nu poate să-l convingă de contrariul».*

Exista o afinitate în felul în care Brahms și Mandicevschi ascultau muzica, în special muzica veche și cântecele populare. Aceasta le prilejuiește lungi și amicale discuții. Iar în prozaicul vieții zilnice. E. Mandicevschi de arată un tovarăș săritor, gata să-l ajute în chestiuni practice, de exemplu, să copieze partituri sau să trimită, pentru el, pachete cu poșta.

La asociația Tonkünstlerverein, al cărui președinte Brahms a devenit în 1886, Mandicevschi se număra printre membrii cei mai activi, în 1894 E. Mandicevschi a devenit secretar, în 1897 vicepreședinte, în 1898 președinte al acestei asociații. Apare și ca interpret al corurilor bragmsiene: la 16 aprilie 1894 dirijează două coruri private (corul Hornbostel-Magnus și corul Miksch-Exner), cu un program de muzică veche și coruri mixte de Brahms și Carl Prohaska; soția sa, Albine (După o îndelungată prietenie cu Albine von Vest a devenit soția lui Mandiceschi în 1901), interpretează în 1892 Ledurile de dragoste într-un cvartet vocal, în 1895 alte lieduri de J. Brahms (Acatrini, 2018, c. 55).

Din concluziile lui J. Brahms aprecierii făcute în fața comisiei de acordare a burselor pentru artiști: *«Cu mult mai mult consider eu*

vrednic pe Mandicevschi, ale cărui lucrări sunt întrutotul îmbucurătoare. Ele arată nu numai, într-un cuvânt, în ceea ce este de învățat, un însemnat, pașnic și sigur progres, ci adevăresc, de asemenea, o dezvoltare a talentului său, pe care nu întotdeauna am fi fost îndreptățiți să o așteptăm. Lucrările prezente merg atât de departe față de cele dinainte, că ești foarte ispitit să lauzi în parte tot ceea ce, într-un asemenea caz, este de luat în considerare și de examinat. Să se țină seama Mandicevschi mai face sirguitor studii și în altă parte și că excelentul său părinte poartă de grijă, în același frumos și devotat chip, la încă alți sase copii» (Bejinariu, 1982, c. 385). Iată deci o foarte valoroasă carte de vizită cu care E. Mandicevschi pornește la drum. Imediat după success, tânărul muzician își anunță părinții: «D-l Brahms – va scrie Mandicevschi – cel mai mare muzician care e acum în viață, s-a exprimat foarte elogios despre lucrările mele. Promise aceste lucrări de la minister, ca să-și dea părerea asupra lor. Spunea ca vrea să mă viziteze, ca să vadă ce fac și să mă încurajeze la lucrări mai mari. Câteva zile mai târziu, m-am întâlnit la curs cu profesorul Hanslick, care a venit la mine, m-a felicitat, cu observația că s-a bucurat să vadă lucrări atât de frumoase, compuse demine, și că D-nii Brahms și Goldmark (care împreună cu el formează comisia referenților pentru muzică) arfi dat un referat extrem de favorabil despre lucrările mele» (Bejinariu, 1982, c. 386).

La mijlocul anilor 1880 E. Mandicevschi l-a însoțit pe Brahms în timpul vacanțelor de vară petrecute al Gmunden, în Austria Superioară, și în Stiria. În 1884 îi recomandă lui Brahms o lucință de vacanță «foarte frumoasă cu camere înalte, decorate cu stuc într-o vilă burgeză spațioasă». De asemenea, îl însoțea la excursiile de duminică în pădurea vieneză, la întâlnirile în hanul.

În 1887 E. Mandicevschi a fost numit în funcția de arhivist al Societății Prietenii Muzicii, care zeci de ani a fost în centru vieții muzicale din Europa, unde a predat istoria muzicii, vocalul și teoria instrumentelor muzicale. A trebuit să aibă nu numai abilități deosebite, dar, de asemenea, un succes considerabil, ca după câțiva ani să devină profesor la Conservatorul din Viena din 1896, concomitent a fost și șef al Catedrei de Istorie a Muzicii. După ce a publicat operele complete ale lui Joseph Haydn și o ediție de 42 de volume a lui Schubert, în 1897 Eusebiu va obține titlul de doctor la Universitatea

din Leipzig. În același timp, Mitropolia Dunării îi atribuie statutul de cetățean de onoare al orașului Viena.

El niciodată nu a rupt relațiile cu Bucovina lui natală, a continuat să întrețină legături cu cercurile muzicale din Cernăuți și Suceava. La 1895 E. Mandicevski vine de la Viena, acasă la ziua aniversară al tatălui său, Vasile Mandicevski. Despre această întâlnire a familie menționează, fratele său Constantin Mandicevski: *«Noi toți facem în familie și în concerte, multă muzică. Eram patru frați și patru surori și aveam un cvartete de coarde: Eusebie viola I; eu Constantin, violina II-a; Gheorghe violă și Erast la violoncel, surorile toate la pian. În ziua aniversării a 70 de ani de la nasterea părintelui nostru Vasile, ne-am adunat cu toții în casa părintească din Cosmin Mologhia, unde pe atunci părintele era paroh și am aranjat în cinstea lui o mare serbare muzicală în sinul familiei. La liturghia, în biserica din Cosmin, am cântat «Liturghia nr. III în fa major», la sopran, alt, tenor, bas câte două voci, apoi am exacutat o uvertură compusă de Eusebie pentru ziua aceasta (pentru cvartete de coarde și pian la patru mini). Copii nostri 7 nepoți, au cântat pentru copii: «junețele și bătrânețele», textul de Ecaterina Mandicevski, muzica de Eusebie. Părintele era podidit de lacrimi, iar noi, copii lui am avut un moment de nespusă de înălțare sufletească, cum rar se întâmplă în viață»* (Satco, 1990, 1991, 1992, c. 420).

Din 1887 și până la sfârșitul vieții ocupă postul de arhivar și bibliotecar la societatea “Amicii muzicii”, al cărei cor îl va dirija între 1892-1896. Din 1896 funcționează și ca profesor de muzică la Conservatorul aceleiași societăți, conservator care se transformă, începând cu 1909, în “Academia de muzică și Artă Dramatică”. Aici predă cursuri de armonie, contrapunct, istoria muzicii teoria și istoria în instrumentelor muzicale precum și de literatura cântului.

Numarul elevilor asupra cărora influența puternicei sale personalități a fost cu singuranță importantă, este uriaș. Găsim printre ei cele mai mari nume din generația de muzicieni formați atunci la Viena și afirmați între 1896 și 1929. Cu toți s-au recunoscut și se recunosc cu mândrie ca elevi ai lui Mandicevski: dirijorii Karl Böhm, George Szell, compozitorii Leone Senigaglia, Hahn Gall, Karl Prohaska, Gheorghe Mandicesvchi, Mihai Ursuleac,

Ecaterina Mandicevschi, Constantin Șandru, Ilarie Verenca, Marțian Negre și Emil Riegle-Dinu și mulți alții.

Karl Böhm s-a născut la 28 august 1894 la Graz – decedat 14 august 1981, Salzburg, Austria. Tatăl său era avocat și, prin urmare, fiul său a studiat inițial dreptul (doctorat în 1919), dar a trecut la muzică și a studiat pianul și teoria muzicii la Graz, apoi la Conservatorul din Viena cu E. Mandicevschi, care aparținea cercului strâns al lui J. Brahms. Prima sa angajare în 1917 i-a permis să lucreze ca repetitor la operă în orașul său natal, în 1919 a fost numit al doilea Kapellmeister acolo, iar în 1920 primul Kapellmeister.

Karl Böhm menționează în amintirile sale despre instrucția la E. Mandicevschi, pe care, desigur, la sfatul și intervenția lui Franz Schalk, a urmat-o nu la Academia de muzică, ci ca elev particular: *«M-am prezentat la Mandicevschi, i-am plăcut și m-a primit ca elev particular. Am învățat într-un an la el ceea ce ar fi cerut trei ani de Academie. Nu avem niciodată cu el doar o oră, făcea întotdeauna o oră și jumătate. Tot contrapunctul și armonia le-am studiat cu el; la fiecare oră trebuia să duc o compoziție și cu timpul, citirea unei partituri, a devenit pentru mine ceva cu totul firesc. Perioada Mandicevschi a fost pentru mine cea mai fericită din toți anii mei de studio»* (Acatrini, 2021, c. 3).

Ciprian Porumbescu (14 octombrie 1853, Sipotele Sucevei – decedat 6 iunie 1883, Stupca, Suceava) – compozitor și dirijor roman, unul dintre fondatorii muzicii clasice românești. C. Porumbescu notează: 28 februarie 1881 *«Am vorbit unele chestiuni, am luat câteva note muzicale de la el și am hotărât să mă înscriu la Academia de Canto.*

Vineri, 4 martie «mă duc, devreme, la Mandi. Studiem împreună compozițiile mele. El găsește, cum e firesc, o mulțime de greșeli. După aceasta sosește Heureberger, un muzician genial, și am cântat, cu Mandi, câteva din cântecele lui. Într-adevăr, opere magistrale, ce vrea să le publice. Mă uit la amândoi așa cum stau la pian și cugetam: Dacă eu aș știe numai jumătate din ceea ce știu ei, ar fi îndeajun».

Dintre prietenia C. Porumbescu și E. Mandicevschi merită să fie scris un articol aparte și despre toți studenții lui Mandicevschi.

M. Negrea (s-a născut în anul 1903 la Valea Viilor – 13 iulie 1973, București) – a profesor și dirijor roman, unul dintre cei mai mari compozitori ai țării, Fiecare an se organizează festivalul de muzică

care îi poartă numele. M. Negre menționează în amintirile sale despre E. Mandicevschi: *«În clasă, cind își preda cursurile, era profesorul ideal: nici când nu scăpa din vedere, câ-n în fața lui stăteau elevi de diferite puteri intelectuale, cărora nu le putea vorbi nici prea savant, nici prea simplu. Avea un lim baj curat și vorbea întotdeauna pe înțelesul tuturor. Prin bogăția de cuvinte, prin agerim ea spiritului săuși mai ales prin anecdotele și glumele sale fine, cu care știa să-și îndulcească cursurile, elevii vedeau în el mai curând un tată bun sau un prieten, căruia poți să i te adresezi cu cea mai deplină încredere»* (Negrea, 1936, c. 15).

La Viena exista o mare colonie de românii ortodocși, mulți dintre ei erau din Bucovina și aveau probleme cu guvernul, nefiind recunoscuți de către Viena. În 1882 Locotenența Austriei de Jos a respins cererea pentru recunoașterea unei Colonii române la Viena. Dar în 1892 Alexandru Lupu, fost colonel, apoi general în armata imperială, care trăia ca pensionar în capitala imperială, convocase românii locuitori la Viena, constatând “o mare masă de suflare românească”.

La 27 mai 1899 toți românii ortodocși din Viena s-a adunat pentru înființarea unei comunități bisericești. Au participat peste 150 de persoane. S-a ales un comitet ad-hoc, compus din: consilierul de justiție Cornel Cosovici – președinte, Al. Lupu – vicepreședinte, avocatul dr. Victor Iliuț – secretar și membrii: preot militar Pavel Bodale, prof. N. Teclu de la Academia comercială, dr. Dan Pamfil, consilier al Tribunalului din Viena, prof. Eusebiu Mandicevschi, dr. Ioan Bodea, deputatul, dr. G. Popovici, dr. A. Popa. Comitetul a prezentat situația românilor vienezi Mitropolitului Bucovinei Arcadie Ciupercovici (1823-1902) și a depus la Consistoriul Arhidiecezan din Cernăuți lista cu numele familiilor și a copiilor ortodocși români din Viena. Aceste doleanțe ajung și la primarul Vienei de atunci, dr. Karl Lueger, care avea sentimente foarte favorabile față de români. Așa se ajunge la întemeierea în 1902 a “Clubului Român” de la Viena, ca formă legală a acțiunilor de solidarizare a românilor vienezi. Despre unele aspecte ale vieții bucovinenilor din Viena găsim informații și în periodicele vremii. Iată ce relatează, de exemplu, un foileton al ziarului „Czernowitzer Zeitung” din 12 aprilie 1885 sub titlul O colonie muzicală bucovineană în Viena, semnat de un “Ein Bukowinaer”: *«se amintește de Iulia Salter – cântăreață, Eusebie Mandicevschi –*

compozitor, Ludwig Rottenber – violonist, toți bucovineni și de «*Rumänische Lieder*» ale lui Mandicevschi care apăruseră la Rebay și Robischek în Viena, fiind dedicate «*cunoscutului și mult prețuitului amic al artelor baronul Victor Stârcea*». Eusebie a fost și membru al societății studenților români din Viena “România Jună” (Acatrini, 2018, c. 55-56).

Eusebie Mandicevschi moare la 18 iulie 1929 în suburbia orașului Viena, Sulz, și acolo este înmormântat.

El a demonstrat o vastă contribuție în dezvoltarea artei muzicale nu numai a Bucovinei, dar și a întregii romanități. În anul 1929 ziarul londonez “Times”, apreciind activitatea științifică a teoreticianului E. Mandicevschi, menționează: «*În Anglia, în domeniul muzicologiei nu există un nume similar*», iar ziarul austriac “Wiener Tageblatt” l-a numit pe Eusebie «*Enciclopedie muzicală vie*».

În Gazeta Bucovinei din 1929, au fost publicate câteva date despre E. Mandicevshi, vom publica de prima dată aceste necrologuri (Negrea, 1936).

Moartea compozitorului bucovinean Eusebie Mandicevschi.

Viena, 15 (pârtie.). – Aici a murit în noaptea de 14 iulie a. c. marele compozitor bucovinean E. Mandicevschi, fost profesor la Academia de muzică și artă dramatică, și arhivar al Societății Amicilor de muzică din Viena. Aflăm că Miercuri, 17 iulie c., se va oficia la orele II dim. în Capela Mitropolitană dela Cernăuți un parastas pentru răposatul compozitor.

A murit Dr. Eusebie Mandicevschi.

Ajuns pe culmea gloriei, încununat cu lauri, înconjurat cu profund respect și admirație adâncă de o lume întreagă, s’a stins din viață, departe de patria-i iubită, un ales fiu al țării noastre: bărbatul fenomenal, fenomenul muzical: Dr. Eusebiu Mandicevschi. Încă ne sună în auz osanalele armonioase, divine, înălțate de toți cunoscătorii adânci ai muzicei, cu ocazia sărbătorii lui la 70 de ani de viață, încă auzim parecă și acum uriașa Vienă încununându-l cu lauri l-a numit „*Patriarh al muzicei vieneze*” și iată, ne vine știrea, dureroasa știre, că acela care prin jumătate de veac a fost mândria țării noastre, în fața popoarelor culte, în fața lumii muzicale din occident, s-a stins, pentru vecie, s-a dus dintre cei vii! – Talentul său uriaș nu avea chip de desvoltare, nici teren destul de larg de activitate, în mica Bucovină de pe vremuri! Ademenit de farmecul gloriei, împins de pornirea puternică a spiritului său creator și de dorul de muncă ce îl caracteriza, a pornit în lume să muzicească, să studieze, să se perfecționeze, și

învățăcelul de odinioară a ajuns profesor și s-a înșirat cu vrednicie în șirul marilor savanți ai lumii. Din orașul muzici și al studiilor sale și-a făcut o a doua patrie; dar rădăcinele cele mai adânci ale inimii lui nobile au rămas totdeauna aici la noi în țară! Dovadă serviciile neprețuite pe cari le-a adus cu talentul său până în ultimul moment bisericii și neamului său.

Născut la 17 August 1857 în Cernăuți ca fecior de preot a fost român și după tată și după mamă. Familia Mandicevschi, deși după nume slavă, e de fapt o familie veche românească. Încă înainte de răpirea Bucovinei, aflăm în Moldova familii preotești, moldovenești: Mandicevschi. Mama lui Veronica, născută Popovici, se trăgea din familia Baloșescu. Studiile liceale și le-a făcut în Cernăuți la Isidor Vorobchievici și L. Vincent i-au fost primii profesori de muzică. Vincent l-a îndrumat cel dintâiu în arta compozițiunii muzicale. Încă din clasele superioare ale liceului, E. Mandicevschi, și-a manifestat talentul în mod uimitor, prin o serie întreagă de compozițiuni, melodii, coruri, dansuri, piese pentru pian, vioară, ba chiar și prin o operă începută. Cu 16 ani el pune pe note o cantată pentru cor, soluri și orchestră și conduce singur executarea ei, la un concert dat de „Societatea filarmonică” din Cernăuți. Tot ca elev de liceu trimite o lucrare muzicală la un concurs la Lipsea, obține un premiu, iar din partea ministerului de culte o bursă pentru perfecționare în arta compozițiunii (Moartea compozitorului bucovinean..., 1929).

La 1875, ia bacalaureatul, pleacă la Viena, studiază literatura germană, istoria universală, istoria artelor și istoria muzicii. Renumitul contrapunctist Notebohm, un discipol al lui Mendelsohn, e profesorul lui E. Mandicevschi în teoria muzicii, contrapunct și compoziția muzicală. În 1878 ia parte la războiul din Bosnia. Întors la Viena se dedică definitiv carierei muzicale. Activitatea sa publică a început la 1879 ca diriginte al societății „Wiener Singakademie”. Dela 1882-1895 e foarte activ ca diriginte de coruri particulare. Dela 1892-1896 diriginte al orhestrii reuniunii „Gesellschaft der Musikfreunde”, care îl numește în 1887 arhivar și bibliotecar al ei, iar în 1896 profesor la Conservator, care la 1909 se prefăcu în „Academia pentru muzică și arta dramatică”. A fost profesor pentru istoria muzicii, instrumentologie, teoria armoniei, contrapunct și literatura muzicii vocale. „Dela E. M. avem un șir nesfârșit de compoziții originale, religioase și profane de tot felul, unele tipărite, altele încă în manuscris cari denotă un talent muzical fenomenal, studii profunde în compoziție și contrapunct și o concepție

înaltă despre artă și menirea ei. A armonizat sute de cântece populare românești, a compus mai multe liturgii pentru biserica noastră și o mulțime de cântece românești. Lacrimi și păreri de rău îi petrec azi trupul la mormânt; în fața spiritului său luminat, a talentului său uriaș și a muncii sale gigantice își pleacă fruntea, cu smerenie, cei mai mari savanți ai vremii iar pilda frumoasă a caracterului său integru și a vieții sale rodnice va fi în veci un izvor de întărire și un imbold de urmare pentru toate talentele mari ale generațiilor viitoare (Olvian Sorocean, predicator catedral).

Concluzii. Este important să menționăm că prima comemorarea marelui compozitor a avut loc la Cernăuți în anul 1937. După instalarea puterii sovietice în nordul Bucovinei despre familia Mandiceschi nu s-a scris nimic, iar creația lui a fost dată uitării. Cei drept o parte din membrii familie, care s-a refugiat în România (Erast, Ecaterina) a încercat să promoveze creația compozitorului. Unul din primele concerte a fost dat în anul 1957 la Cluj-Napoca, concert la care a participat și sora lui Ecaterina. În România și în alte țări din Europa pe lângă concertele organizate în memoria compozitorului bucovinean au fost scrise, începând cu anii 50 ai sec. XX, mai multe lucrări științifice dedicate compozitorului.

Talentul său a fost apreciat de compozitori renumiți ca Piotr Ceaikovski, Anton Rubinstein, Franz Liszt și alți muzicieni străini. Eusebiu Mandicevschi a lăsat o vastă contribuție în dezvoltarea artei muzicale nu numai a Bucovinei, dar și a întregii românități.

References

- Acatrini, V. (2017). Familia Mandicevschi în contextul vieții muzicale a Bucovinei. *Glasul Bucovinei*, 1, 52-65.
- Acatrini, V. (2018). Originile Românelți ale Compozitorului Bucovinean Eusebie Mandicevschi. *Glasul Bucovinei*, 4, 52-58.
- Acatrini, V. (2021). Continuatorii creației marelui compozitor Eusebie Mandicevschi: Karl Böhm (1894–1981). *Monitorul Bucovinean*, 15(22 apr.), 3.
- Bejinariu, M. (1982). Un documentar despre Eusebie Mandicevschi. *Suceava Anuarul Muzeului Județean*, IX, 425-431.
- Breazul, G., Firca, G., Tomescu, V., Ciobanu, G., & Nichitin, T. (1996). *Pagini din istoria muzicii românești 1966 – 1981*. București: Editura Muzicală.
- Mihail, Gr. (1928). Poslușnicu. In *Istoria Muziceii La Români* (p. 628). Bucuresti.
- Moartea compozitorului bucovinean Eusebie Mandicevschi. (1929). *Glasul Bucovinei*, 2995(17 iulie), 2.
- Negrea, M. (1936). Dr. Eusebiu Mandicevschi Amintiri personale (Dr. Eusebiu Mandicevschi's Personal Memorie). *Muzică și Poezie. Revista Filarmonicii*, 7, 15-17.
- Satco, E. (1990, 1991, 1992). Mandiceschi – O Familie de Muziciene Română. *Suceava Anuarul Muzeului Bucovinei*, XVII. -XVIII. -XIX, 419-427.
- Sorocean, O. (1929). A murit Dr. Eusebie Mandicevschi. *Glasul Bucovinei*, 18 iulie, 1-2.

Володимир Акатріні

«ВІДЕНСЬКИЙ» ТВОРЧИЙ ПЕРІОД У ЖИТТЄПИСІ ЄВСЕВІЯ МАНДИЧЕВСЬКОГО

У статті на основі широкого джерелознавчого матеріалу представлено генезу родини Мандичевських; схарактеризовано чинники становлення Євсевія Мандичевського як музиканта, диригента, композитора. Акцентовано увагу на значному впливі на його професійний розвиток відомого викладача історії церкви Чернівецького університету Євсевія Поповича, вчителя музики Сидора Воробкевича, педагога-скрипаля Адальберта Гржимальі. Розкриваються особливості таланту майбутнього музиканта в юнацькому віці (у 14-17 років він створив 82 композиції). Наголошено на знаковій події – отриманні стипендії на конкурсі молодих талантів у Лейпцигу, яка була вагомою фінансовою підтримкою у його подальшому навчанні у Віденському університеті. Схарактеризовано «віденський» період творчості Є. Мандичевського, який тривав 54 роки. У Відні він студіював германістику, філософію, літературу, історію мистецтва, музичні дисципліни; його вчителями були музичний критик Едуард Ганслік, музикознавець Мартін Густав Ноттеб, композитор Роберт Фукса. Професійне зростання Є. Мандичевського було пов'язане з діяльністю у Віденській музичній академії, Віденській консерваторії; він був диригентом різних хорів й оркестрів, архіваріусом і бібліографом віденського «Товариства друзів музики» – одного із значних центрів музичного життя Європи.

З'ясовано, що протягом багаторічної педагогічної діяльності Маєстро виховав цілу плеяду композиторів, музикознавців, педагогів, більшість із яких стали зірками музичного світу Австрії, Італії, Англії, Америки... Серед його учнів – Ганс Галь, Карл Бем, Іларіон Веренко, Маноліс Каломіріс, Джордж Селл, Леоне Синігалья, Карел Прохазка (старший), Марціан Негря, Йозеф Алоїс Кріпс, Юліус Патцак, Фердинанд Ребай, Розаріо Скалеро, Густав Уве Єннер, Артур Шнабель, Карл Гарінгер, Ігнац Брюль, Генрі Кімболл Гедліта та ін. Австрійська преса заслужено називала почесного громадянина Відня Є. Мандичевського «живою музичною енциклопедією». Як учений-теоретик він написав чимало наукових досліджень про творчість В. Моцарта, Л. Бетховена, Л. Баха, К. Черні, А. Брукнера, Штрауса та ін., уклав повне видання творів Й. Гайдна, Ф. Шуберта (у 42-х томах), Й. Брамса (у 26-х томах). Наголошується, що Є. Мандичевський є автором 11 українських хорів, канону на три голоси «І день іде, і ніч іде...» (на слова Т. Шевченка), музики на тексти Ю. Федьковича «Оскресни, Бояне!», «Кобзарська зірниця» та ін., вокальних творів, написаних на тексти народних сербських, угорських, українських, молдавських пісень, авторських творів, написаних на тексти румунських і молдавських поетів М. Емінеску, Г. Кошбука, В. Александра, О. Влахуце та ін. Зосереджено дослідницьку увагу на авторстві вокальних творів світського і духовного характеру, серед яких найвизначнішими є: «Грецька меса» для соло, хору й оркестру, цикл «Тосканські пісні», церковні твори – 12 літургій, «Херувимська» для мішаного хору, «Отче наш» для двох дитячих голосів, коляда «Тиха ніч, свята ніч», псалми та ін.

На основі первинних фактологічних джерел схарактеризовано вплив Є. Мандичевського на розвиток музичної культури та просвітництва Буковини.

Ключові слова: Євсей Мандичевський; Буковина; «віденський» період творчості; Віденський університет; Віденська музична академія; Віденська консерваторія; учні Є. Мандичевського.

Volodymyr Akatrini

“VIENNESE” CREATIVE PERIOD IN THE EUSEBIUS MANDYCZEWSKI’S BIOGRAPHY

The article presents the genesis of the Mandyczewski family based on extensive source material; the factors of Eusebius Mandyczewski’s formation as a musician, conductor, and composer are characterized. Attention is focused on the significant influence on his professional development of the well-known church history teacher of Chernivtsi University Eusebius Popovych, music teacher Sydor Vorobkevych, and violin teacher Adalbert Hrimaly. The features of the talent of the future musician in his youth are revealed (he created 82 compositions between the ages of 14 and 17). Emphasis is placed on a significant event – receiving a scholarship at the competition of young talents in Leipzig, which was a significant financial support for his further studies at the University of Vienna. The “Viennese” period of E. Mandyczewski’s creativity, which lasted 54 years, is characterized. In Vienna, he studied German studies, philosophy, literature, art history, musical disciplines; his teachers were music critic Eduard Hanslick, musicologist Martin Gustav Notteb, composer Robert Fuchs. E. Mandyczewski’s professional growth was connected with activities at the Vienna Academy of Music, the Vienna Conservatory; he was the conductor of various choirs and orchestras, archivist and bibliographer of the Viennese “Society of Friends of Music” - one of the significant centers of European musical life.

It was found that during many years of teaching activity, the Maestro trained a whole galaxy of composers, musicologists, teachers, most of whom became stars of the musical world of Austria, Italy, England, America... Among his students are Hans Gall, Karl Behm, Hilarion Verenko, Manolis Calomiris, George Sell, Leone Sinigaglia, Karel Prochazka (senior), Marcian Negria, Joseph Alois Krieps, Julius Patzak, Ferdinand Rebay, Rosario Scalero, Gustav Uwe Jenner, and Arthur Schnabel, Karl Garinger, Ignaz Brühl, Henry Kimball Hadlita, and others. The Austrian press deservedly called the honorary citizen of Vienna E. Mandyczewski “a living musical encyclopedia”. As a theoretician, he wrote many scientific studies on the work of W. Mozart, L. Beethoven, L. Bach, K. Czerny, A. Bruckner, Strauss, etc., compiled a complete edition of the works of J. Haydn, F. Schubert (in 42 volumes), J. Brahms (in 26 volumes). It is emphasized that E. Mandyczewski is the author of 11 Ukrainian choirs, the canon for three voices “And the day goes, and the night goes...” (to the words by T. Shevchenko), music to the lyrics by Yu. Fedkovich “Wake up, Boian!”, “Kobzar’s dawn” etc., vocal works written to the texts of Serbian, Hungarian, Ukrainian, Moldovan folk songs, author’s works written to the texts by Romanian and Moldovan poets M. Eminescu, H. Koshbuk, V. Aleksandr, O. Vlahutse, etc. Research attention is focused on the authorship of vocal works of a secular and spiritual nature, among which the most significant are: “Greek Mass” for solo, choir and orchestra, the cycle “Tuscan Songs”, church works – 12 liturgies, “Cherub” for mixed choir, “Our Father” for two children’s voices, carol “Silent night, holy night”, psalms, etc.

On the basis of primary factual sources, the influence of E. Mandyczewski on the development of musical culture and education in Bukovyna is characterized.

Keywords: Eusebius Mandyczewski; Bukovyna; “Viennese” period of creativity; University of Vienna; Vienna Academy of Music; Vienna Conservatory; E. Mandyczewski’s students.

Одержано 14.02.2022 р.